

ПРИДНЕСТРОВСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
им. Т.Г. ШЕВЧЕНКО
РОССИЙСКАЯ АКАДЕМИЯ ЕСТЕСТВЕННЫХ НАУК

**ВЕСТНИК
ПРИДНЕСТРОВСКОГО
УНИВЕРСИТЕТА**

Серия: ГУМАНИТАРНЫЕ НАУКИ

НБ ОНУ

1688262

20/07/20

Научно-методический журнал
Основан в июле 1993 г.

№ 1 (13), 2001

Выходит два раза в год

Тирасполь * РИО ПГУ * 2001

З особливою силою виявилось високе громадянське спрямування поезії Сковороди у сатиричному вірші «Всякому городу нрав и права». У цьому творі поет майстерно розвінчує галерею представників панівних класів: поміщика, який «непрестанно стягает грунта»; панського попиха-ча («Петр для чинов углы панские трет»); купця та лихваря («Федька-купец при аршинѣ все лжет»); тодішню шкільну систему («С диспут студенту трещит голова»); всіляке бенкетування, пияцтво, картярство («Сих шумит дом от гостей, как кабак») та ін. [2]. Сатирична поезія «Всякому городу нрав и права» відповідала думкам і настроям народних мас, через що набула великої популярності.

Багаті джерела філософії самопізнання, духовної краси людини крилися в народних переказах, казках, притчах, псалмах [4]. В процесі формування української байки відбулося злиття двох стихій – фольклорної і літературної. Усі байки Сковороди написані прозою. Особливо цікавою частиною сквородинських байок є їх «сила» – мораль. Мораль байок висловлена афористично. В окремих байках «сила» є синтезом групи тематично споріднених прислів'їв та приказок. Такі прислів'я та приказки приваблювали байкаря тим, що вони були наслідком життєвого досвіду людини, виходили з гущі життя, в них було закладено багато філософських суджень, що імпонували світоглядним позиціям письменника і завдяки цьому допомагали йому розкрити ідейні задуми своїх творів. Байки Сковороди були не тільки найвищим досягненням у цьому жанрі давнього письменства, а й значним кроком уперед. Письменник вивів жанр на самостійний шлях, остаточно утвердивши його в нашій літературі.

Велика роль Г. Сковороди і у становленні нової літератури, він був її предтечею.

Загальна криза українських державних і політичних ідеалів, криза всієї української культури XVIII ст. не обминули і Сковороди. Він творив у замкнутому колі, не мав широкого читача, не бачив свої твори надрукованими. Але він був живим сучасником і активним учасником того жвавого інтелектуального руху, що охопив Лівобережну Україну і Слобожанщину у другій половині ХУІІІ ст., тому його погляди відзеркалюють погляди світської і духовної еліти тогочасної України.

Могутній загальнонародський зміст творчості Сковороди заповнює нашу сучасність, робить її близькою і зрозумілою читачам ХХ століття.

Проповідь гармонії природи і світу, боротьба з бездуховністю людини і відстоювання її внутрішньої свободи, соціальний оптимізм, одержимість у ставленні до науки і праці, байдужість до кар'єри і зневага матеріального добробуту, культ людської дружби – всі ці сторони вчення Г. Сковороди актуальні і нині.

Цілісність постаті Сковороди, його потужний інтелект, духовна незалежність, нерозривність слів і діл, розуміння людини як частини природи

привертають до нього нові, молоді покоління шукачів істини, оборонців прав і свободи людини.

Література

1. **Багалій Д.І.** Український мандрований філософ Г.С. Сковорода. Київ, 1992.
2. **Іванько І.В.** Григорій Сковорода (Вірші, пісні, байки. Діалоги. Трактати. Прозові переклади, листи). Київ, 1986.
3. **Іванько І.В.** Філософія і стиль мислення Г.С.Сковороди. Київ, 1983.
4. **Мишанич О.В.** Григорій Сковорода і усна народна творчість. Київ, 1986.
5. **Попов П.М.** Григорій Сковорода. Життя і творчість. Київ, 1960.

Л.М. Ісаєнко, М.Г. Чорна

АПОСТОЛИ НОВІТНЬОГО УКРАЇНСТВА (ІВАН ТА ЮРІЙ ЛИПИ)

Наш народ доти не заспокоїться,
поки не буде мати самостійної і
вільної України.

І. Липа

Вознесіте знамено
Святого, великого краю...

Ю. Липа

Два імені, два подвижники українського Відродження, яке зажеврило на початку нашого сторіччя і спалахнуло новим вогнем тепер, аж наприкінці цього ж ХХ століття, повертаються до нас. Це – Іван Липа та Юрій Липа. Батько і син.

Проблема української ідеї, української мови впродовж всієї історії України була чи не найбільш болісною серед інших трагічних проблем.

У 70–80-х роках ХІХ ст. український національний рух в Одесі набрав широкого розмаху, саме тоді була започаткована діяльність незалежного об'єднання демократичної інтелігенції – «Одеської громади». До її складу увійшли викладачі ліцеїв, юристи, службовці, лікарі, студенти Новоросійського університету. Організаторами «Громади» були блискучі педагоги Л.Смоленський, О. Андрієвський, П. Ніщинський. «Громада» ставила перед собою завдання відродження любові до рідного слова, до української культури.

Учасники «Громади» читали лекції з історії України, організовували етнографічні експедиції, ставили вистави українських драматургів, вивчали

історію рідного краю, займалися видавничою діяльністю, поширювали видання українських письменників. «Громада» займалась також і політичними справами. Ось чому її діяльність переслідувалась урядовими колами та жандармським управлінням, а після арештів її керівників у 1879 р. робота пішла на спад. Проте праця громадівців, незважаючи на жандармський погром, дала поштовх до продовження української справи у вигляді просвітництва впродовж 80–90-х років. Значно посилилася ця робота з приїздом до Одеси у 1888 р. відомого діяча української культури Михайла Комарова, а в 1899 р. – Сергія Шелухіна. Цілком зрозуміло, чому в імперській державі переслідувалась діяльність цієї організації. Незважаючи ні на який опір, на початку 1900 р. в Одесі на ниві українофільства працювали Микола Вороний, Іван Луценко, Іван Липа. В цей період одна за одною виходять книги з друкарні Юхима Фесенка, широко розгортається українське просвітництво серед населення не лише Одеси, й цілого краю.

У 1904 р. Іван Липа намагався видати часопис «Лікарський порадник», займався медичною практикою, безкоштовно лікуючи бідних і знедолених одеситів, за що користувався авторитетом і повагою. Його доброї душі вислало на всіх.

Разом із М.Вороним, С.Шерухіним та І. Луценком засновує видавничий гурток «Одеська літературна спілка». В Одесі родину І.Липи відвідують В.Самійленко, М.Коцюбинський, О.Олесь, Г.Хоткевич, Г.Чупринка, О. Маковей.

Тут з-під його пера виходять повісті «Нові хрести», «Острови самотності», численні оповідання; він стає автором досі незнаного в українській літературі жанру – національних казок-притч, які згодом побачили світ у збірках «Козаки про волю», «Тихе слово».

Казка-притча «Чорна Мара» сповнена образами-символами. Видючі та темні ті, хто шукає омріяний рідний край, Чорна Мара – символ зради, горя, підступництва. Сонце – це символ надії, віри і любові. Іван Липа вкладає глибокий філософський смисл в свою притчу, яка має біблійний характер. Не можуть люди без рідного краю, немає у них майбутнього, бо скрізь – Чорна Мара. Вона зникає і з'являється знову, заповнює собою все, і, мабуть, ніколи не зникне. Але треба бути насторожі, необхідно постійно бачити перед собою мрію, йти за нею, і тільки тоді ця мрія здійсниться.

Ніколи І. Липа не втрачав надії, вірив в те, що його мрія стане дійсністю.

Після закриття «Просвіти» він бере найактивнішу участь у культурно-національних організаціях «Українська хата» і «Український клуб», видає низку брошур Б.Грінченка.

У 1917 р. Іван Львович засновує в Одесі видавництво «Народний стяг». Його було обрано членом Української Центральної Ради від Одеси, а згодом призначено комісаром від Центральної Ради. Іван Липа знав зміст майбуття, бо в його словах-пророцтві була велика надія. Ще на початку століття він написав, що такі онуки будуть жити в незалежній Україні.

Ілько Гаврилук писав, що Іван Липа був надзвичайно гостинний і милий господар. Родина його була напрочуд гарна. Коректна, розумна, вихована й проста в поводженні дружина його, ніжна старенька бабуся-мати й гімназист син утворювали атмосферу надзвичайної любові, прихильності й згоди... Іван Львович, помітив, що син Юрій став писати вірші. Це були романтичні поезії-сповіді. Батько спочатку палив вірші сина, але потім зібрав їх і поїхав до Володимира Самійленка. Поезії сподобалися Самійленкові, і Юрій став писати ще з більшим захватом. Але батько був дуже вимогливим до сина, тому зібрав невеличкий поетичний доробок Юрія та й поїхав до Франка. Каменярь благословив Юрія та літературну працю.

З 1917 р. Юрій – редактор часопису «Вісник Одеси», заступник командира Одеської Січі, та ще став козаком куреня Морської піхоти.

У 1919 р. Юрій вчився на юридичному факультеті Українського державного університету в Кам'янець-Подільському. У 1920 р. емігрував з батьком та урядом Директорії до Тарнова, де працював репортером у відділі Преси і Пропаганди уряду УНР. Українська молодь засновує у Тарнові видавництво «Сонцесвіт». З-під його пера виходять збірки «Світлість» (1925), «Суворість» (1931), «Вірую» (1938). Юрій продовжує свою освіту в Познані і стає студентом університету, медичного факультету. У 1931р. закінчує додатковий курс у школі військових лікарів у Варшаві. Заклав в цей час літературну групу «Танк», включився в активне життя еміграції. Виїздив до Великобританії [4].

У 1934 р. вийшов його роман «Козаки в Московії», а протягом 1936–1937 років – три томи «Нотатника». Крім художніх творів Юрій Липа пише публіцистичні твори, видає медичну літературу.

Одним із найвизначніших, програмних його творів є «Бій за українську літературу» (Варшава, 1935 р.) та «Українська доба» (Варшава, 1936 р.), «Призначення України» (Львів, 1938 р.), «Чорноморська доктрина» (Варшава, 1940 р.) та «Розподіл Росії» (Варшава, 1941 р.). Займаючись науковими справами, Юрій Липа був співробітником Чорноморського інституту та Українського наукового інституту в Варшаві. Як громадський діяч брав участь в українському науковому житті. Вся широка й багатогранна письменницько-громадська діяльність не ставала Юрію Липі на перешкоді займатися професією лікаря у Варшаві, а потім в Галичині, де він здобув славу визначного і успішного лікаря. Найвизначнішою його книгою з медицини є праця «Ліки під ногами» (Краків; Львів, 1943).

Поетична творчість Юрія Липи така ж багатогранна, неспокійна, мінлива, як його незвичайна особистість: кожен рядок насичений нею. В свою лексику Липа вкладає незвичайні синтаксичні конструкції, часом архаїзовані, а часом власні. Йому властива спокійно-говірлива інтонація.

Збірка «Світлість» починається віршами про любов до жінки, до природи. Цей інтимний ліричний тон допомагає вихованню українського духовного аристократа, людини чуйної, ніжної душі і, водночас, незламної волі й

твердого характеру. Один з дослідників творчості Липи вважає, що в поезії і в прозі митця б'ється пульс Могилянської Академії.

Коли ми читаємо останні рядки новели «Мореєнко», здається, що бачимо самого Юрія, а не його героя. Він ніби передбачив свою смерть [2, с. 79].

В 1944 р. помер апостол новітнього українства і з того незвіданого краю промовляє до нас:

Вознесіте знамено
Святого, великого краю!
Говорить серце натхненно,
Говорить серце: «я знаю!
Се твоя короґва, Україно,
Надо мною клекоче...» [1, с. 251].

І ці слова чують сучасники, і у них утвердження поета, Великого сина Великої України.

Література

1. **Баган Олег, Гузар Зенон.** Лицарі духу: Українські письменники. Дрогобич: Відродження, 1996.
2. **Липа Юрій. Морєнко** // Історичний календар-альманах «Червоної калини». 1938 р. Львів, 1937.
3. **Липа Юрій.** Рубан. Авсбург, 1946.
4. **Липа-Гуменецька М.** Про мого батька й діда // Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. Київ: Рось, 1995.

СОДЕРЖАНИЕ

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

- Е.А. Погорелая.* ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ СТРУКТУРЫ КОГНИТИВНОГО ПРОСТРАНСТВА ЛИЧНОСТИ.....3
- Л.И. Андри.* ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ РУССКОЙ РАЗГОВОРНОЙ РЕЧИ В ПРИДНЕСТРОВЬЕ.....6
- Л.И. Андри, Е.Н. Муссурова.* СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ АББРЕВИАТУР НОВЕЙШЕГО ПЕРИОДА (на материале словаря-справочника «Новое в русской лексике»).....10
- И.И. Кабанёк.* ОРФОГРАФИЧЕСКИЕ ВАРИАНТЫ СЛОЖНЫХ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ В СОВРЕМЕННОМ РУССКОМ ЯЗЫКЕ.....16
- Е.А. Погорелая.* ПРИРОДА ДИСКУРСИВНОГО МЫШЛЕНИЯ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ.....20
- С.С. Полежаева.* ОСОБЕННОСТИ СЕМАНТИЧЕСКОЙ СТРУКТУРЫ ГЛАГОЛОВ СО ЗНАЧЕНИЕМ КАУЗАЦИИ СТРАХА.....24
- С.С. Полежаева.* ФУНКЦИОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЭМОТИВНОЙ ЛЕКСИКИ В ХУДОЖЕСТВЕННОЙ РЕЧИ (на материале повести А.С. Пушкина «Капитанская дочка»).....29
- В.А. Романенко.* ЛИНГВОПОЭТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА СИМВОЛОВ В ТВОРЧЕСТВЕ А.С. ГРИНА.....34
- В.А. Романенко.* СИМВОЛ СОЛНЦЕ В ХУДОЖЕСТВЕННОЙ СИСТЕМЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ А.С. ГРИНА.....37
- В.А. Панкрушев.* О МЕТОДИКЕ УСТРАНЕНИЯ ИНТЕРФЕРЕНТНОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ РОДНОГО ЯЗЫКА В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ НЕРОДНОМУ (ВТОРОМУ).....42
- Н.В. Убийвовк.* ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПРИДНІСТРОВ'І.....47
- Л.М. Мурзичева.* СЛОВО В СУЧАСНИХ ГОВОРАХ (ГОВІРКАХ) УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПРИДНІСТРОВ'Я.....50